УДК 581.93
DOI https://doi.org/10.33989/2022.8.2.285311

В. Р. Сагайдак
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, 36003, Україна
vitalinasagajdak@gmail.com
ORCID 0000-0002-4623-6399

В. М. Перерва
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, 36003, Україна
wladpererwa28@gmail.com

Л. М. Гомля
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, 36003, Україна
gomlyalm@ukr.net
ORCID 0000-0002-0462-9338

Л. П. Харченко
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, 36003, Україна
harchenko.lp1402@gmail.com
ORCID 0000-0003-4948-2744

Т. В. Шкура
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, 36003, Україна
shctanya@ukr.net
ORCID 0000-0002-5087-369X

М. М. Дяченко-Богун
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградского, 2, Полтава, 36003, Україна
ecos.poltava2015@gmail.com
ORCID 0000-0002-1209-2120

ЛУЧНІ ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ОКОЛИЦЬ СЕЛИЩА ГОЛОБОРОДЬКІВСЬКЕ ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті висвітлено результати аналізу видового складу, біоморфологічних та екологічних особливостей, частоти трапляння лучних лікарських рослин околиць селища Голобородьківське Полтавського району Полтавської області. На вказаній території було виявлено 34 види лучних лікарських рослин, які належать до 32 родів, 17 родин, 3 класів та 2 відділів. Поширеними виявились представники двох відділів: Equisetophyta (1 вид або 2,9% від загальної кількості) та Magnoliophyta (33 види або 97,1%), а в межах останнього представники двох класів – Liliopsida (1 вид або 2,9%) та Magnoliopsida (32 види або 94,2%). Найчисельнішими за кількістю представлених видів є родини: Asteraceae (8 видів або 23,5%), Rosaceae (4 види або 11,8%), Fabaceae, Polygonaceae та Lamiaceae (по 3 види або 8,8%), Caryophyllaceae (2 види або 5,9%), решта 16 представлені одним видом (2,9%). Серед виявлених родів тільки Artemisia L. *та Persicaria* Mill. *мають по 2 види (5,9%), інші 30 родів мають по 1 виду (2,9%). За основною біоморфою переважають трав'янисті багаторічні рослини (22 вида або*

64,7%). Серед життєвих форм за К. Раункієром домінують гемікриптофіти (26 видів або 76,5%). За відношенням до вологості ґрунту серед лучних лікарських рослин домінують мезофіти (14 видів або 41,2%), за відношенням до вологості ґрунту – мезофіти (14 видів або 41,2%), за відношенням до трофності ґрунту – мезотрофи (21 вид або 61,8%), за відношення до освітлення – геліофіти (18 видів або 53%). За частотою трапляння переважають рослини, які зустрічаються зрідка (12 видів або 35,3%). З огляду на частоту трапляння 18 видів (53%) не рекомендуються до масового збору в лікувальних цілях. За фармакологічної дією домінує групи рослин із ранозагоювальною та діуретичною дією (по 20 видів або58,8%).

Ключові слова: *луки, лікарські рослини, селище Голобородьківське, Полтавська область.*

Вступ. Вивчення лікарських рослин, їх екології та особливостей поширення у різних регіонах має давню історію та важливе практичне значення з огляду на загальне погіршення екологічної ситуації протягом останніх десятиліть. Можна спрогнозувати, що в майбутньому попит населення на лікарську сировину та пошук і застосування біологічно активних речовин природного походження з лікувальною і профілактичною метою замість штучних аналогів буде тільки зростати. З огляду на це, є актуальними дослідження видового складу, хорології та екології лікарських рослин у природних ландшафтах України, у тому числі й у лісостеповій зоні, на території якої значні площі займають як зональні (ліси і степи), так й інтразональні (луки, болота, піски, прибережно-водна рослинність тощо) фітоценози.

Матеріали і методи дослідження. Основою для написання роботи слугували польові (маршрутно-експедиційний, флористичний, геоботанічний) та камеральні (опрацювання зібраного польового матеріалу, його аналіз та узагальнення) методи дослідження, що проводились в околицях селища Голобородьківське Полтавського району Полтавської області, яке входить до складу Роменсько-Полтавського геоботанічного округу. Особливістю цієї території є розташування на межі лісостепової та степової зон на Лівобережжі України.

Ідентифікація видів здійснювалась за «Визначником вищих рослин України» (Доброчаєва та ін., 1987). Латинські назви видів зазначені за «Чеклістом судинних рослин флори України» (Mosyakin, 1999). Порядок родин судинних рослин прийнято за системою А. Л. Тахтаджяна (Takhtajan, 1997). Життєві форми виділено за класифікацією К. Раункієра (Raunkiaer, 1937). Для аналізу біоморфологічної структури використано лінійну систему життєвих форм (біоморф), розроблену В. М. Голубєвим (Голубев, 1972).

Частота трапляння видів у районі досліджень здійснена за І. Я. Акінфієвим (1889): дуже рідко – 1-5 місцезростань; зрідка – 6-10 місцезростань; спорадично – 11-15 місцезростань; часто – 16-20 місцезростань; дуже часто – понад 20 місцезростань.

Результати та їх обговорення. В опрацьованій літературі з теми майже відсутні дані щодо флори даної території. Окремі відомості дані щодо знахідок рідкісних видів судинних рослин на території Полтавського району у межах заказників «Климівський» та «Олегова Балка», ботанічної пам'ятки природи «Академія» (Байрак, Стецюк, 2005). Дослідженням лікарських рослин Лівобережного Лісостепу України, їх видового складу, продуктивності та можливостей заготівлі у 1950–1960-их роках спеціально займався Д. С. Івашин (1979), однак у його працях також відсутні конкретні дані щодо поширення лучних лікарських видів на Карлівщині та в околицях селища Голобородьківське.

Під час польових експедиційних досліджень околиць селища Голобородьківське Полтавського району Полтавської області нами було виявлено 34 види лучних лікарських рослин, які належать до 32 родів, 17 родин, 3 класів та 2 відділів (*табл. 1*).

Таблиця 1

Кількісний розподіл таксонів лучних лікарських рослин околиць с. Голобородьківське

Відділ, клас	Кількість					
	родин		Родів		видів	
	абс., шт	відн., %	абс., шт.	відн., %	абс., шт	відн., %
Equisetophyta, Equisetopsida	1	5,9	1	3,1	1	2,9
Magnoliophyta, Liliopsida	1	5,9	1	3,1	1	2,9
Magnoliophyta, Magnoliopsida	15	88,2	30	93,8	32	94,2
Разом:	**17**	**100**	**32**	**100**	**34**	**100**

Розподіл видів знайдених лучних лікарських рослин за їх систематичною приналежністю свідчить про те, що на дослідженій території поширені представники двох відділів – *Equisetophyta* (1 вид або 2,9%) та *Magnoliophyta* (33 види або 97,1%). У межах останнього виявлено два класи – *Liliopsida* (1 вид або 2,9%) і *Magnoliopsida* (32 види або 94,2%).

Аналіз отриманих результатів дослідження показав, що серед родин лучних лікарських рослин домінує *Asteraceae* (8 видів або 23,5%). Друге місце за кількістю видів займає *Rosaceae* – 4 види (11,8%). Третє місце посідають *Fabaceae, Polygonaceae* та *Lamiaceae* (по 3 види або 8,8%). На четвертій позиції розташовується *Caryophyllaceae* (2 види або 5,9%). Решта 16 родин (*Brassicaceae, Equisetaceae, Hypericaceae, Malvaceae, Plantaginaceae, Poaceae, Rhamnaceae, Scrophulariaceae, Solanaceae, Urticaceae, Violaceae*) представлені одним видом (2,9%).

Серед виявлених родів тільки *Artemisia* L. та *Persicaria* Mill. мають по 2 види, що від загальної кількості видів становить 5,9%. Інші 30 родів мають по 1 виду (2,9%).

За основною біоморфою переважають трав'янисті багаторічні рослини, яких нараховано 22 вида (64,7%). Решта груп мають незначну кількість представників – трав'янисті однорічні рослини становлять 5 видів (14,7%), трав'янисті дворічні – 4 вида (11,7%), кущі – 2 вида (5,9%), напівкущики – 1 вид (2,9%). Загалом трав'янистих лучних лікарських рослин виявлено 31 вид (91,2%) (*табл. 2*).

Таблиця 2

Екологічні та біоморфологічні особливості лучних лікарських рослин околиць с. Голобородьківське

Група рослин	Кількість видів	Відсоток від загальної кількості видів, %
Основна біоморфа		
Кущі	2	5,9
Напівкущики	1	2,9
Трав'янисті рослини:	31	91,2
багаторічні	22	64,7
дворічні	4	11,7
однорічні	5	14,7
Життєва форма за К. Раункієром		
Фанерофіти	2	5,9
Гемікриптофіти	26	76,5
Терофіти	4	11,7
Геофіти	1	2,9
Хамефіти	1	2,9

Продовження табл. 2

За відношенням до вологості ґрунту		
Ксерофіти	1	2,9
Ксеромезофіти	10	29,4
Мезоксерофіти	3	8,8
Мезофіти	14	41,2
Мезогігрофіти	1	2,9
Гігромезофіти	3	8,8
Гігрофіти	1	2,9
За відношенням до трофності ґрунту		
Оліготрофи	2	5,9
Мезотрофи	21	61,8
Еутрофи	11	32,3
За відношенням до освітлення		
Сцигеліофіти	16	47
Геліофіти	18	53

Встановлено, що серед життєвих форм за К. Раункієром домінують гемікриптофіти, яких виявлено 26 видів (76,5%). Друге місце займають терофіти, яких нараховано 4 види (11,7%). Значно менша кількість фанерофітів – 2 види (5,9%), геофітів і хамефітів – по 1 виду (2,9%).

За відношенням до вологості ґрунту серед лучних лікарських рослин домінують мезофіти (14 видів або 41,2%) та ксеромезофіти (10 видів або 29,4%). Мезоксерофіти та гігромезофіти представлені 3 видами (8,8%), а ксерофіти, мезогігрофіти та гігрофіти – 1 видом (2,9%).

За відношенням до трофності ґрунту на першому місці знаходяться мезотрофи, які мають 21 вид (61,8%). Другу позицію займають еутрофи – 11 видів (32,3%), а третю – оліготрофи – 2 види (5,9%).

За відношенням до освітлення виявлено дві екологічні групи, які представлені майже рівноцінно. Це геліофіти та сцигеліофіти, яких нараховано 18 видів (53%) та 16 видів (47%) відповідно.

Лучні лікарські рослини проаналізовано за частотою трапляння. Встановлено, що переважають види, які зустрічаються зрідка, їх нараховано 12 видів (35,3%). На другому місці знаходяться представники, які трапляються спорадично (9 видів або 26,5%). Дуже часто зустрічаються 5 видів (14,7%), часто зустрічаються 4 види (11,7%), дуже рідко 4 види (11,7%) (*рис. 1*).

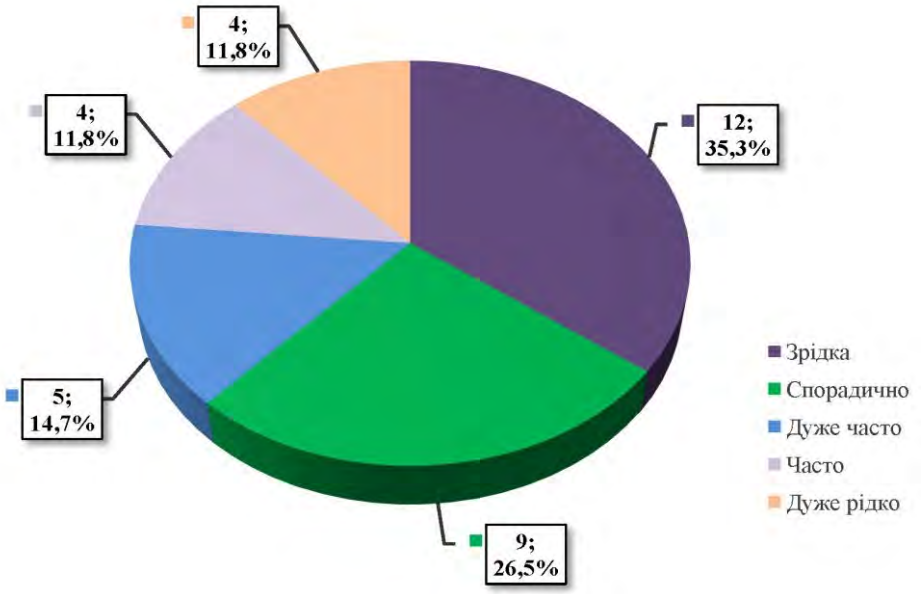

Рис. 1. Частота трапляння лучних лікарських рослин околиць с. Голобородьківське

За можливістю заготівлі лікарської сировини усі види були розподілені нами на дві групи: ті, для яких збір і заготівля з лікувальною метою є можливими і не спричинять різке зменшення їх чисельності на дослідженій території, і ті, збір яких з огляду на низьку чисельність популяцій та високий ризик їх втрати за умов прямого фізичного знищення чи пошкодження, не може бути рекомендований. Перша група, що налічує 16 видів (47%), включає рослини, які трапляються спорадично, часто та дуже часто у природних фітоценозах околиць селища Голобородьківське. До другої групи, яка охоплює 18 видів (53%), належать ті представники місцевої флори, що зустрічаються зрідка та дуже рідко.

Виявлені представники природних фітоценозів мають широкий спектр лікувальних властивостей. Групи рослин із ранозагоювальною та діуретичною дією мають по 20 видів (58,8%), протизапальною – 19 видів (55,9%), протипухлинною – 17 видів (50%), відхаркувальною – 16 видів (47%), седативною та жовчогінною – по 13 видів (38,2%), кровоспинною – 10 видів (29,4%), болезаспокійливою, потогінною та тонізуючою – по 9 видів (26,5%), послаблюючою, в'яжучою та гіпотензивною – по 8 видів (23,5%), (17,6%), пом'якшувальною, антисептичною та кардіотонічною – по 5 видів (14,7%), антигельмінтною – 4 види (11,8%). Інші 14 фармакологічних груп містять по 1-2 вида.

Нижче подаємо анотований список виявлених лікарських рослин території дослідження з конкретною характеристикою кожного виду.

Конспект флори лучних лікарських рослин
селища Голобородьківське Полтавського району Полтавської області

Achillea submillefolium L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні та заплавні луки, узлісся. Сировина: трава. Має ранозагоювальну, болезаспокійливу, діуретичну, жовчогінну, протипухлинну, жарознижуючу, протизапальну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже часто. Заготівля сировини є можливою.

Althaea officinalis L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, гігромезофіт, геліофіт, мезотроф. Заплавні луки. Сировина: корені. Має відхаркувальний, протизапальний, ранозагоювальний, пом'якшувальний, обволікаючий та протипухлинний ефект (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Для заготівлі є непридатним.

Arctium lappa L. Гемікриптофіт, трав'янистий дворічник, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки, узлісся, рудеральні ділянки. Сировина: корені. Має пото- і жовчогінні, протиалергійні, протипухлинні, протизапальні, ранозагоювальні властивості, покращує обмін речовин (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Заготівлі не підлягає.

Artemisia absinthium L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки, узлісся, рудеральні ділянки. Сировина: трава. Має пото- і жовчогінну, протипухлинну, тонізуючу, спазмолітичну, антигельмінтну, послаблюючу, седативну, болезаспокійливу, ранозагоювальну і протизапальну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже часто. Цілком придатний до заготівлі сировини.

Artemisia vulgaris L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки, узлісся, рудеральні ділянки. Сировина: трава. Відзначається гемостатичними, протипухлинними, послаблюючими, жарознижуючими, відхаркувальними, антисептичними, жовчогінними, спазмолітичними і протиблювотними властивостями (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – часто. Придатний до заготівлі лікарської сировини.

Astragalus onobrychis L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезоксерофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні луки. Має гіпотензивну, діуретичну, жовчогінну, седативну дію (Гродзінський, 1992). Частота трапляння – зрідка. Заготівлі не підлягає.

Capsella bursa-pastoris (L.) Medik. Терофіт, трав'янистий однорічник, ксеромезофіт,

геліофіт, мезотроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: трава. Відзначається кровоспинними, в'яжучими, ранозагоювальними, протипухлинними, гемостатичними, контрацептивними, діуретичними, седативними властивостями (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – часто. Придатний до заготівлі лікарської сировини.

Cichorium intybus L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, ксеромезофіт, геліофіт, еутроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: корені. Має потогінний, жарознижуючий, седативний, жовчогінний, діуретичний, кардіотонічний, в'яжучий, болезаспокійливий, пом'якшувальний, тонізуючий ефект (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – часто. Придатний до заготівлі лікарської сировини.

Elytrigia repens (L.) Nevski. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні луки, узлісся, рудеральні ділянки. Сировина: кореневища. Виявляє сечо- і потогінну, відхаркувальну, послаблюючу, протизапальну, болезаспокійливу, жовчогінну, кровоспинну та ранозагоювальну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже часто. Цілком придатний до заготівлі сировини.

Equisetum arvense L. Геофіт, трав'янистий багаторічник, гігромезофіт, геліофіт, еутроф. Суходільні луки. Сировина: стерильні пагони (трава). Має сечогінну, кровоспинну, ранозагоювальну, антисептичну, антидіабетичну, антигельмінтну, відхарківальну, тонізуючу, в'яжучу, протизапальну і кардіотичну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Для заготівлі є непридатним.

Filipendula vulgaris Moench. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, ксеромезофіт, геліофіт, еутроф. Суходільні луки. Сировина: кореневища. Має гіпоглікемічну, жовчо- і потогінну, діуретичну, в'яжучу, ранозагоювальну, протизапальну, седативну і судинозміцнюючу дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Для заготівлі є непридатним.

Gypsophila paniculata L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, ксерофіт, геліофіт, оліготроф. Суходільні луки. Сировина: корені. Має відхаркувальну, послаблюючу, блювотну і судиннозвужуючу дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Для масової заготівлі сировини є непридатним.

Hyoscyamus niger L. Гемікриптофіт, трав'янистий дворічник, ксеромезофіт, геліофіт, еутроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: листя. Має протиастматичну, спазмолітичну, болезаспокійливу та протиблювотну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже рідко. Для заготівлі лікарської сировини є непридатним.

Hypericum perforatum L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки. Сировина: трава. Має гемостатичну, ранозагоювальну, діуретичну, тонізуючу, седативну, протизапальну, протипухлинну, кардіотичну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Leonurus quinquelobatus Gilib. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, ксеромезофіт, геліофіт, еутроф. Узлісся, рудеральні ділянки. Сировина: трава. Має лактогенні, седативні, діуретичні, гемостатичні і кардіотонічні властивості (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Цілком придатною для заготівлі лікарської сировини.

Melilotus officinalis (L.) Pall. Гемікриптофіт, трав'янистий дворічник, ксеромезофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: трава. Має відхаркувальну, спазмолітичну, гіпотензивну, заспокійливу, антикоагулюючу і послаблюючу дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Origanum vulgare L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, ксеромезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки, узлісся. Сировина: трава. Виявляє діуретичну, відхаркувальну, седативну, протипухлинну, жовчогінну, гемостатичну, ранозагоювальну і протизапальну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже рідко. Для заготівлі

лікарської сировини є непридатним.

Persicaria hydropiper (L.) Delabre. Терофіт, трав'янистий однорічник, мезогігрофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Заплавні луки. Сировина: трава. Виявляє кровоспинну, в'яжучу, болезаспокійливу і протипухлинну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Заготівлі не підлягає.

Persicaria maculosa S.F. Gray. Терофіт, трав'янистий однорічник, гігрофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Заплавні луки. Сировина: трава. Виявляє послаблюючу, кровоспинну, ранозагоювальну, скріплюючу, діуретичну і гіпотензивну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Заготівлі не підлягає.

Plantago major L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: листя. Має ранозагоювальний, гемостатичний, діуретичний, жарознижуючий, протизапальний, тонізуючий, седативний, гіпотензивний ефект (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – часто. Заготівля сировини є можливою.

Polygonum aviculare L. Терофіт, трав'янистий однорічник, ксеромезофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: трава. Має в'яжучі, діуретичні, кровоспинні, гіпотензивні, протипухлинні, жарознижуючі, тонізуючі і протизапальні властивості (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Potentilla argentea L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезоксерофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні та заплавні луки. Сировина: трава. З огляду на значний вміст дубильних речовин і флавоноїдів активно застосовується під час лікування гострих респіраторних захворювань, анацидних гастритів, діареї, стенокардії та гіпертонічної хвороби (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Rhamnus cathartica L. Фанерофіт, кущ, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки. Сировина: плоди. Має в'яжучу, ранозагоювальну, діуретичну, протипухлинну і послаблюючу дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже рідко. Для заготівлі лікарської сировини є непридатним.

Rosa canina L. Фанерофіт, кущ, мезофіт, сциогеліофіт, мезотроф. Суходільні луки. Має протизапальну, жовчогінну, діуретичну, кровоспинну, антикоагулятивну, ранозагоювальну дію (Гродзінський, 1992). Частота трапляння – рідко. Для заготівлі лікарської сировини є непридатним.

Sanguisorba officinalis L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, ксеромезофіт, геліофіт, мезотроф. Заплавні луки. Має судинозвужувальну, в'яжучу, протизапальну, болезаспокійливу й кровоспинну властивості (Гродзінський, 1992). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Saponaria officinalis L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, гігромезофіт, сциогеліофіт, еутроф. Суходільні луки, рудеральні ділянки. Сировина: кореневища та корені. Має відхаркувальні, потогінні, діуретичні і ранозагоювальні властивості (Мінарченко, 2005). На дослідженій території є чужорідною рослиною середземноморського походження (Протопопова, 1991). Частота трапляння – зрідка. Вид непридатний для масової заготівлі.

Tanacetum vulgare L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні луки, узлісся. Сировина: суцвіття. Має антигельмінтні, жовчогінні, діуретичні, спазмолітичні, протизапальні, потогінні, гіпотензивні, ранозагоювальні, тонізуючі, протипухлинні, жарознижуючі властивості (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Taraxacum officinale Wigg. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні та заплавні луки, рудеральні ділянки. Сировина: корені. Має жовчогінну, діуретичну, протизапальну, відхаркувальну, гемостатичну, гіпотензивну,

антигельмінтну, тонізуючу, жарознижуючу, протипухлинну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже часто. Цілком придатний до заготівлі сировини.

Thymus marschallianus Willd. Хамефіт, напівкущик, ксеромезофіт, сциогеліофіт, еутроф. Суходільні луки, узлісся. Сировина: трава. Має ранозагоювальні, болезаспокійливі, відхаркувальні, протипухлинні і седативні властивості (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – зрідка. Заготівлі не підлягає.

Trifolium pratense L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, геліофіт, еутроф. Суходільні луки. Має відхаркувальну, сечогінну, потогінну, протизапальну та бактерицидну властивості (Гродзінський, 1992). Частота трапляння – дуже часто. Цілком придатний до заготівлі сировини.

Tussilago farfara L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, оліготроф. Заплавні луки. Сировина: суцвіття і листки. Відзначається пом'якшувальними, відхаркувальними, протипухлинними, антисептичними, протизапальними, спазмолітичними, ранозагоювальними властивостями (Мінарченко, 2005; Гродзінський, 1992). Частота трапляння – зрідка. Заготівлі не підлягає.

Urtica dioica L. Гемікриптофіт, трав'янистий багаторічник, мезофіт, сциогеліофіт, еутроф. Суходільні луки, узлісся, рудеральні ділянки. Сировина: листя. Має тонізуючу, відхаркувальну, заспокійливу, кровоспинну, антисептичну, ранозагоювальну та жовчогінну дію, застосовується також у дерматології та косметології (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Verbascum phlomoides L. Гемікриптофіт, трав'янистий дворічник, мезоксерофіт, геліофіт, мезотроф. Суходільні луки. Сировина: пелюстки квіток. З огляду на наявність дубильних речовин, флавоноїдів і терпеноїдів відзначається седативною, антисептичною, пом'якшувальною, відхаркувальною, ранозагоювальною дією (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – спорадично. Придатний для заготівлі лікарської сировини.

Viola tricolor L. Гемікриптофіт, трав'янистий однорічник, мезофіт, сциогеліофіт, еутроф. Суходільні луки, узлісся, Сировина: трава. Має відхаркувальну, протизапальну, потогінну, діуретичну, пом'якшувальну, послаблюючу, протизапальну і протипухлинну дію (Мінарченко, 2005). Частота трапляння – дуже рідко. Для заготівлі лікарської сировини є непридатним.

Висновки. Отже, лучні лікарські рослини околиць селища Голобородьківське Полтавського району Полтавської області представлені 34 види, що належать до 32 родів, 17 родин, 3 класів та 2 відділів. *Magnoliophyta* домінує та має 33 види або 97,1%). Серед родин за кількістю видів переважає Asteraceae (8 видів або 23,5%), серед родів – *Artemisia* L. та *Persicaria* Mill. (по 2 види або 5,9%). За основною біоморфою чисельно вирізняються трав'янисті багаторічні рослини (22 вида або 64,7%). Домінуюча життєва форма за К. Раункієром гемікриптофіти (26 видів або 76,5%). За відношенням до вологості ґрунту переважають мезофіти (14 видів або 41,2%), за відношенням до трофності ґрунту – мезотрофи (21 вид або 61,8%), за відношення до освітлення геліофіти (18 видів або 53%). За частотою трапляння на першому місці види, що зустрічаються зрідка (12 видів або 35,3%). З огляду на частоту трапляння 18 видів (53%) не рекомендуються до масового збору в лікувальних цілях. Серед усіх виявлених лучних лікувальних рослин за фармакологічною дією переважать ранозагоювальні та діуретичні групи (по 20 видів або 58,8%).

ЛІТЕРАТУРА

Акинфиев И. Я. Растительность Екатеринослава в конце первого столетия его существования. Екатеринослав, 1889. 238 с.

Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних та зникаючих рослин Полтавщини. Полтава : Верстка, 2005. 248 с.

Визначник вищих рослин України / уклад. Д. М. Доброчаєва. Київ : Наукова думка, 1987. 548 с.

Голубев В. Н. Принципы построения и содержания линейной системы жизненных форм покрытосеменных растений / Бюллетень Моск. о-ва испытателей природы. Отд. биологии. 1972. Вып. 7. № 6. С. 72–80.

Лікарські рослини України (Довідник для збирачів та заготівельників) / уклад. Д. С. Івашин. Київ : Урожай, 1979. 320 с.

Лікарські рослини : енциклопедичний довідник / уклад. А. М. Гродзінський. Киїів : Українська Енциклопедія : Олімп, 1992. 544 с

Мінарченко В. М. Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення). Київ : Фітосоціоцентр, 2005. 324 с.

Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist. Kyiv : M. G. Kholodny Institute of Botany, 1999. 345 p.

Raunkiaer C. Plant Life Forms. Oxford : At the Clarendon Press, 1937. 104 p.

Takhtajan A. L. Diversity and classification of flowering plants. New York : Columbia University Press, 1997. 663 p.

REFERENCES

Akinfiev, I. Ya. (1889). *Rastitelnost Yekaterinoslava v kontse pervogo stoletiya ego sushchestvovaniya [Vegetation of Ekaterinoslav at the end of the first century of its existence]*. Yekaterinoslav [in Russian].

Bairak, O. M., & Steciuk, N. O. (2005). A*tlas ridkisnykh ta znykajuchykh roslyn Poltavshhyny [Atlas of rare and endangered plants of Poltava region]*. Poltava [in Ukrainian].

Dobrochaieva, D. M. (Comp.). (1987). *Vyznachnyk vyshhykh roslyn Ukrajiny [Identifier of higher plants of Ukraine]* Kyiv [in Ukrainian].

Golubev, V. N. (1972). Printsipy postroeniya i soderzhaniya lineynoy sistemy zhiznennykh form pokrytosemennykh rasteniy [Principles of the construction and content of the linear system of life forms of the herbaceous plants]. *Biulleten Mosk. o-va ispytatelei prirody. Otd. Biologii [Bulletin of Moscow. society of nature explorers. Dep. biology]*, 7, 6, 72-80 [in Russian].

Ivashyn, D. S. (Comp.). (1979). *Likarsjki roslyny Ukrajiny (Dovidnyk dlja zbyrachiv ta zaghotiveljnykiv) [Medicinal Plants of Ukraine (Handbook for collectors and preparers)]*. Kyiv [in Ukrainian].

Ghrodzinsikyi, A. M. (Comp.). (1992). *Likarsjki roslyny: Encyklopedychnyj dovidnyk [Medicinal plants: An encyclopaedic reference book]*. Kyiv [in Ukrainian].

Minarchenko, V. M. (2005). *Likarsjki sudynni roslyny Ukrajiny (medychne ta resursne znachennja) [Medicinal vascular plants of Ukraine (medical and resource value)]*. Kyiv [in Ukrainian].

Mosyakin, S. L., & Fedoronchuk, M. M. (1999). *Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist.* Kyiv.

Raunkiaer, C. (1937). *Plant Life Forms.* Oxford.

Takhtaian, A. L. (1997). *Diversity and classification of flowering plants.* New York.

V. R. Sahaidak, V. M. Pererva, L. M. Gomlya, L. P. Kharchenko, T. V. Shkura, M. M. Dyachenko-Bogun

V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

MEADOW MEDICINAL PLANTS IN THE VICINITY OF HOLOBORODKIVSKE VILLAGE, POLTAVA DISTRICT, POLTAVA REGION

The article presents the results of the analysis of the species composition,

biomorphological and ecological features, and frequency of occurrence of meadow medicinal plants in the vicinity of Holoborodkivske village, Poltava district, Poltava region. In this area, 34 species of meadow medicinal plants belonging to 32 genera, 17 families, 3 classes and 2 divisions were identified. Representatives of two divisions were common: Equisetophyta (1 species or 2,9% of the total) and Magnoliophyta (33 species or 97,1%), and within the latter, representatives of two classes – Liliopsida (1 species or 2,9%) and Magnoliopsida (32 species or 94,2%). The most numerous by the number of species represented are the families: Asteraceae (8 species or 23,5%), Rosaceae (4 species or 11,8%), Fabaceae, Polygonaceae and Lamiaceae (3 species or 8,8% each), Caryophyllaceae (2 species or 5,9%), the remaining 16 are represented by one species (2,9%). Among the identified genera, only Artemisia L. *and Persicaria Mill. have 2 species (5,9%) each, the other 30 genera have 1 species (2,9%). Herbaceous perennial plants prevail by the main biomorph (22 species or 64,7%). Hemicryptophytes (26 species or 76,5%) dominate among the life forms according to K. Raunkier. In relation to soil moisture, mesophytes (14 species or 41,2%) dominate among the meadow medicinal plants, mesophytes (14 species or 41,2%) in relation to soil moisture, mesotrophs (21 species or 61,8%) in relation to soil trophism, and heliophytes (18 species or 53%) in relation to light. The frequency of occurrence is dominated by plants that are rare (12 species or 35,3%). Given the frequency of occurrence, 18 species (53%) are not recommended for mass collection for medicinal purposes. The groups of plants with wound healing and diuretic effects dominate in terms of pharmacological action (20 species or 58.8% each).*

Keywords: *meadows, medicinal plants, Holoborodkivske village, Poltava region.*

Надійшла до редакції 06.08.2022